

-
- **Liitu Kultuurilehe uudiskirjaga!**
-
- **Tuhanded sündmused**
- Vali. Vaata. Naudi.
-

29.09.2017

Doktor Mandelštami imaginaarium

Ehkki näituse pealkiri on „Visuaalkurnatus“, pildiväsimus, on tegemist pigem väsimusega sellest, et kogu aeg tuleb midagi öelda ja midagi mõelda.

LIISI AIBEL

Näitus „Visuaalkurnatus“ Tallinna Kunstihoones kuni 8. X. Kuraator Anthea Buys, kunstnikud Andrew Amorim, Victoria Durnak, Mathijs van Geest, Carl Johan Högberg, Henri Hütt, Toril Johannessen, Paul Kuimet, Laura Kuusk, Antonis Pittas, Mårten Spångberg, André Tehrani, James Webb ja Kristina Öllek.

Kuraator Anthea Buysi põhimõte fotokuu raames toimuva näituse tegemisel on olnud oma kuraatoripositsiooni eitamine. Saatekataloogis on ta postuleerinud: „Vahest võiksite minust mõelda kui kellestki, kes keedab vetikaid. Kellestki, kes keedab pimedas koopas vetikaid, samal ajal kui Jeesus norskab.“ Eesmärk on olnud nende kahe absurdse lause abil tühistada vaatajate ootus, et kuraatoril on õnnestunud tekitada seoseid, mis aitavad näituse teoseid paremini mõista.

Seega ei ole näitusel eksponeeritavad teosed koondatud ühe kontseptuaalse katuse alla. Publik jäetakse meelega pimedusse kobama ja selles „pimeduses“ hakkavad nägema vaid tugevaimad, kes suudavad maha raputada tähenduse otsimise tahte, mille kaasaegne kunst meisse on sisse kodeerinud. Buys julgustab kahtlema – nii selles, mida me näeme, kui ka selles, mida peaksime nägema, ja selleski, kas see, mida näeme, on reaalsus või kujutluspilt.

Mulle tundub, et ehkki näituse pealkiri on „Visuaalkurnatus“ – pildiväsimus –, on tegemist pigem väsimusega sellest, et kogu aeg tuleb midagi öelda ja midagi mõelda. See on laiskus hoida mõte pidevalt vahe ja olla alati kõigega kursis. Kurnatus ootusest, et tähtsate maailmasündmuste kohta peaks alati olema hästi läbi mõeldud, kõrgel tasemel intelligentne seisukoht. Allaandmine veendumusest, et kunst on sotsiaalselt kõnekas ja võimeline alati midagi uut ütleva.

Imaginaarne autor

Selleks et näitusele siiski mingisugune katus peale panna ja endalt kui kuraatorilt näitust siduva kontseptsiooni taak raputada, on Buys välja mõelnud näituse imaginaarse autori, tegelase nimega Ossip Mandelštam. Mandelštam on riskiinvestor, kes on kolinud pärast Euroopa majanduse kokkukukkumist ühele unisele Läänemere saarele ja avanud seal transkujutiste muuseumi. See kõik juhtub tulevikus, mil fotograafia on juba ammu ununenud jäädvustamisviis. Buys seletab, et erinevalt fotodest, mida tuleb pildistada millestki, näiteks inimesest või kassist, moodustuvad transkujutised reaktsioonina nende tekitaja soovidele ja pettumustundele, vastates alati nii kujutise looja kui selle vaataja nõudmistele ja ettekujutusele.

Need Mandelštami muuseumi fiktiivsed transkujutised ongi nüüd Tallinna Kunstihoone saalidesse eriilmeliste installatsioonidena laiali laotatud. Juba Kunstihoonesse sisenedes tervitab külalisi südantlõhestav karje, mis jääb teatud intervalliga näitusekülastuse pidevaks saatjaks. Tegemist on ühe osaga James Webbi heliinstallatsioonist (2008), mis vahendab vaatajate reaktsioone Pablo Picasso „Guernicale“ (1937), mis on eksponeeritud Hispaania rahvusgaleriis Reina Sofias. Kuna teos on autoriõigustega kaitstud ja seda ei ole lubatud ühelgi viisil visuaalselt taastoota või kujutada, on kunstnik tegutsenud loovalt, tuues Picasso teose Tallinna heli vahendusel. Installatsiooni ainsaks käegakatsutavaks osaks on Raina Sofia muuseumi direktori hispaaniakeelne kinnituskiri, et luba sellise teose loomiseks on antud. Seega on Webbi teos Mandelštami maailmaga ideaalselt sobituv reaktsiooni ja emotsiooni pinnalt tekkinud transkujutis.

Ometigi ilmneb seoses selle teosega kohe ka „Visuaalkurnatuse“ Achilleuse kand: vaataja peab kõik seosed ise looma ja välja mõtlema, sest seletusi või vaatamisjuhiseid saalisviibijatele ei anta. Oletan, et enamik näitusekülastajaid ei suuda välja nuputada, millise teose juurde see pidev saatekarje kuulub. Või veelgi enam: kas osatakse leida seos karje ja Pablo Picasso maali vahel. Selleks et vaatajal pisutki lihtsam oleks, soovitan kõigil osaleda näituse publikuprogrammi kuuluvatel kolmapäevaõhtustel tasuta ringkäikudel, kus giid Minni Hein vajalikud teetsad asjatundlikult kätte juhatab.

Üksi jäetud vaataja

Samasuguse probleemi taha takerdub koreograaf Mårten Spångbergi installatsiooni „Uudis viimastelt rahvusvahelistelt kõvadelt tegijatelt“ (2017) kogemine. Teos koosneb hulgast kunstiteoseid jälgendavatest objektidest: mustaks võõbatud maalidest, koolduvatest paadilauataolistest esemetest loodud skulptuurist ja helist, mida saab kuulata audiogiidi vahendusel. Seejuures on ehk kõige intrigeerivam teose materjalivalik. Nimelt on justkui söestunud puidust „paadilauad“ tehtud hoopis kehakreemist ja lagritsast. Tantsustaustaga kunstnik on selle materjalikatsetusega toonud elututesse objektidesse ihulisust, dünaamilisust ja sellega need ellu äratanud. Ometi on ainus viis tavapäratu materjali avastamiseks ja tuvastamiseks installatsiooni kõrvale kükitamine ja selle nuusutamine. Kui tihti selline teguviis kunstisaalis ikka niisama, ilma vihjeta pähe tuleb?

Kuid ehk aitab juhisepuudust selgitada tähelepanek Ossip Mandelštami ja tema imaginaarse muuseumi, mida ta koos oma naise Nadeždaga peab, loost: „Nadežda aitab Ossipit muuseumis, tervitades enamasti külalisi ja tegutsedes vahendajana. Ta jutustab turistidele mõnest oma lemmikpildist ja linnakese ajaloost, mida tutvustas talle endine pesumaja omanik. Muud polegi õigupoolest kuigi palju öelda. Pildid räägivad ise enda eest ja kõik on rõõmsad. Noh, peaaegu kõik ja peaaegu alati.“ Sellest nähtub, et juhendada, seletada

Näituse kõige suurejoonelisem installatsioon „Käed küljes“ (2017) on sõna otseses mõttes kunstnik Antonis Pittase kätetöö.

Karel Koplímets

ja selgitada võib, aga ei pea. Elamus jääb ikkagi enam-vähem samaks ja vaatajad kogemusega rahule. Või noh, peaaegu alati.

Menükaimaks teoseks „Visuaalkurnatusel“ on Laura Kuuse 360kraadine videoteos „Kaver“ (2017), mis viib koreograafilisele rännakule virtuaalreaalsusse. Teejuhtideks on kolm tantsivat keha, kes annavad uue dimensiooni kolmele argiruumile – müügis korterile, ehituspoele ja näitusesaalile, kus vaataja parajasti viibib. Samamoodi pakub rännakumõnu – seekord aga teise, võõra inimese pähe – Victoria Durnaki „Üksnes armastus võib murda su südame“ (2017). See on filmist, lõhnaküünlast ja T-särgi väljapanekust koosnev installatsioon erotomaaniast ehk armuhullusest, luulust, et täiesti võõra kuulsusega on tekkinud suhe, mis võib tihtilugu asenduda ettekujutusega, et virtuaalmaailmas tegutsevad instagrammijad ja blogijad on ka päriselus sõbrad.

Näituse kõige suurejoonelisem installatsioon „Käed küljes“ (2017) on sõna otseses mõttes kunstnik Antonis Pittase kätetöö. Töö koosneb amfiteatrist, millel on asetatud Pittase enda järgi vormitud hiiglaslikud käemulaažid, millel istudes saab vaadata slaidiprojektsioone, kuidas kunstnik käsitleb vene avangardismi arhiivimaterjale. Nagu Mandelštam, on ta suundunud kujutiste abil ajalukku, püüdes tabada mitte üksnes jäädvustatud, vaid tunnet – mässumeelsust – jäädvustatu taga. Mõeldes vene formalismi sirgjoonelisusele ja seda loomeajastut saatnud revolutsiooniideedele, tekib vaatajas pehmetel patjadel lebades ja slaidide taustaks olevat rahulikku Vabaduse väljakut jälgides nauditav dissonants, mis tuletab meelde, kuidas me kõik oleme ideoloogiast läbi põimunud, ehkki veename end vastupidises.

Mandelštami tulevikumaailmas on kõik transkujutised arhiveeritud iga inimese isiklikku pilve, kuid erinevalt praegusest, kui pilvesüsteemi tarvitab vaid progressiivne vähemus, on tulevikus kõikidel pilved. Kuna halba transkujutist ei olegi, siis pakuvad talletatud transkujutised lakkamatut pildilist rahuldust. Ka unenäod on asendatud talletatud mälestustega.

Millisena talletub tulevikumälestustes „Visuaalkurnatus“? Küll aeg annab arutust.

 Post Views: 17